КОВТОНЮК К.В.

канд. екон. наук, доц.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

пр-т Перемоги, 54/1, м. Київ, Україна, 03057

E-mail: k.kovtoniuk@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8105-0469

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність. Повільне економічне зростання, високий рівень безробіття та посилення нерівності стали рушіями суспільних змін, а інклюзивне зростання зайняло чільне місце в політичних дискусіях в усіх куточках світу. Центральне місце на порядку денному цієї дискусії займає здатність урядів проводити політику, яка сприятиме підвищенню темпів економічного зростання, а також справедливому розподілу доходів та процвітання соціальних груп. Означені вище переваги виходять за рамки традиційного підходу щодо формування доходу та включають інклюзивні результати діяльності у різних аспектах формування суспільного добробуту, зокрема роботи та здоров'я. Хоча багато інструментів та процесів вже доступні для політиків, проте необхідний більш скоординований підхід для посилення державного управління з метою досягнення цілей інклюзивного зростання.

Мета та завдання. Метою дослідження є визначення передумов, формулювання сутності, а також узагальнення та критичний аналіз методологічних засад інклюзивного розвитку економіки, що дозволить виявити основні проблеми та запропонувати основні заходи щодо їх покращення.

Результати. Концепція інклюзивного зростання є відносно новою теорією економічного розвитку, проте передумови її розвитку були закладені іще на перших етапах становлення світової економіки. А проблема нерівномірного розподілу доходів від економічної діяльності були офіційно визнані світовою спільнотою на 6-й спеціалізованій сесії Генеральної асамблеї ООН в 1974 році. На початку XXI століття розрив в економічному розвитку країн зростає і проблема бідності знову виходить на порядок денний світового політикуму. В новій економічній системі людина стає рушієм економічного розвитку. «Людиноцентрований» підхід відображений в концепції інклюзивного розвитку, яка незважаючи на потенціал має певні обмеження.

Висновки. Розкриття сутності та методики оцінки рівня інклюзивного розвитку знаходяться на стадії становлення, а тому не позбавлені недоліків. Серед останніх варто визначити: наявність об'єктивних (вимірних) та суб'єктивних (оціночних) показників; відсутність статистичних даних для оцінки рівня інклюзивного розвитку; відсутність взаємозамінних та взаємодоповнюючих показників, що пов'язано із застосуванням різних методик розрахунку у різних країнах; не врахування впливу процесу діджиталізації економіки, що може змінити основні засади функціонування інклюзивної економіки.

Ключові слова: інклюзія, економічне зростання, концепція інклюзивного зростання, добробут, людські ресурси.

KOVTONIUK K.V.

PhD. (Economics), Associate Prof.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Prospect Peremogy, 54/1, 03057, Kyiv, Ukraine

E-mail: k.kovtoniuk@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8105-0469>

INCLUSIVE DEVELOPMENT ASSESSMENT METHODOLOGY

Topicality. Slow economic growth, high unemployment, and rising inequality have driven social change, and inclusive growth has figured prominently in policy debates in the world. The main items on the agenda are the ability of governments to pursue policies that will boost economic growth, equitable distribution of incomes, and the prosperity of social groups. The benefits outlined above go beyond the traditional income generation approach to include inclusive performance in various aspects of social welfare, particular work, and health. While many tools and processes are already available to policymakers, a more coordinated approach is needed to strengthen governance to achieve inclusive growth goals.

Aim and tasks. The study aims to determine the prerequisites, formulate the essence, generalize and critically analyze the methodological foundations of inclusive economic development, which possibility to identify the main problems and propose the main measures for their improvement.

Research results. The concept of inclusive growth is a relatively new theory of economic development. The preconditions concept of inclusive growth its development were laid even at the first stages of the formation of the world economy. And the problem of uneven distribution of income from the economic activity was officially recognized by the world community at the 6th specialized session of the UN General Assembly in 1974. At the beginning of the XXI century, the development gap increasing and the problem of poverty again is able to develop a consensus agenda of the world politics. In the new economic system, a person becomes the engine of economic development. This human-centered concept will be based on inclusive development. This concept, despite its potential, has certain limitations.

Conclusion. The real meaning and methodology for assessing the level of inclusive development is in its infancy and therefore is not devoid of shortcomings. Among the latter, it is necessary to determine: the presence of objective (measurable) and subjective (evaluative) indicators; lack of statistical data to assess the level of inclusive development; the absence of interchangeable and complementary measures, which is associated with the use of different calculation methods in foreign countries; the digitalization process will be disregard basic principles of the functioning of an inclusive economy.

Keywords: inclusion, economic growth, inclusive growth concept, well-being, human resources.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Моделі економічного зростання та сталого розвитку не втрачають своєї актуальності й сьогодні, проте необхідність коригування механізму їх досягнення ні в кого вже не викликає сумнівів. А справедливість більше не розглядається як гальмо економічного зростання. Каталізаторами змін у сфері економічного зростання стали країни, що розвиваються, які в другій половині ХХ століття приєдналися до групи розвинутих країн. Аналіз їх досвіду засвідчує існування кореляційного взаємозв'язку між ростом, бідністю та нерівністю, що стало підґрунтям появи концепції інклюзивного зростання.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Наукова спільнота, представники бізнесу та органів влади посилюють інтерес до інклюзивного розвитку економіки, що передбачає залучення більш широкого кола верств населення в економіку (особи з особливими потребами; жінки-домогосподарки тощо) та справедливого розподілу її результатів. Найбільш активними у процесі дослідження цієї проблематики є західні вчені: Д. Аджемоглу (D. Acemoglu) та Дж. Робінсон (J. Robinson) [1]; Дж. Гупта (J. Gupta), Н. Поув (N. Pouw), М. Рос-Тонен (Ros-Tonen M.) [2]; Дж. Подеста (J. Podesta) [3]; Дж. Чатавей (J. Chataway), Р. Хенлін (R. Hanlin), Р. Каплінський (R. Kaplinsky) [4]; Р. Хікс (R. Heeks), С. Фостер (C. Foster), Ю. Нугрохо (Nugroho Y.) [5]; І. Алі (I. Ali), Х. Сан (H. Son) [6]; К. Беннер (C. Benner), М. Пастор (M. Pastor) [7] тощо. Представники вітчизняної науки відносно недавно звернулися до проблематики інклюзивного зростання та особливостей організації економічної системи, яка забезпечується новим видом економічного росту. Серед українських вчених варто відзначити роботи І. Бобуха, А. Гриценка, П.В. Круша, П.П. Круша, І. Манцурова, О. Продіуса, А. Сігайова, Я. Храпунова, С. Щегеля [8-12] та інших. Питання інклюзивного розвитку також стоять на порядку денному провідних міжнародних організацій (Організації об'єднаних націй, ООН; Організації економічного співробітництва і розвитку, ОЕСР; Світового банку, СБ; Всесвітнього економічного форуму, ВЕФ; Міжнародного центру політики інклюзивного зростання; Міжнародного валютного фонду, МВФ) та фондів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз існуючих методологічних концепцій інклюзивного розвитку дозволив встановити відсутність єдиного підходу до їх оцінки, що ускладнює розробку універсальної системи оцінювання. Відповідно досягнення інклюзивного розвитку в межах національної економіки є більш реалістичною метою, ніж в рамках світової економіки в цілому. Крім того, групування показників інклюзивного розвитку за сутнісними характеристиками без акцентування уваги на результаті (економічний, розподільчий, загальний тощо) ускладнює систему оцінювання та визначення ступеня обумовленості таких змін саме інклюзією, а не іншими факторами.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання). Цілі дослідження полягають у визначенні генезису розвитку концепції інклюзивного розвитку, формулювання сутності поняття «інклюзивний розвиток» як багатоаспектної категорії, здійснення критичного аналізу існуючих методик оцінки інклюзивного розвитку щодо можливості їх широкого застосування в силу наявності обмежуючих факторів, а відповідно й імплементацій до національних стратегій розвитку економік.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Фінансова криза виявила істотні обмеження моделей економічного зростання, зокрема припущення, яке стосується достатності рівня економічного зростання для покращення добробуту усіх верств населення. Зосередження уваги на політиці, що орієнтована на економічне зростання, змусила деякі уряди віддавати перевагу протекціоністським заходам, які спричинили непередбачені соціальні наслідки [13, с.10].

На даний момент існує потреба в пошуку нових факторів економічного зростання з метою підвищення добробуту населення. Слід відзначити, що увагу до цієї проблеми не одноразово намагалися привернути представники найбідніших країн. Варто хоча б згадати, винесення та фіналізацію рішення (Декларація та Програма дій про встановлення нового економічного порядку, Хартія економічних прав і зобов'язань держав) щодо закріплення рівноправних та справедливих умов міжнародного економічного співробітництва між країнами на 6-й спеціалізованій сесії Генеральної асамблеї ООН в 1974 році [14, с.14]. А вже на межі XX та XXI століття проблема бідності розглядається як відхід від теорії «просочування благ згори до низу» (англ. «trickle-down») [15, 16]. Згодом термін «зростання в інтересах бідних» (англ. «pro-poor growth») був офіційно визнаний і обговорювався в політичних дискусіях, що стосувались сфери розвитку [17, 18]. В свою чергу, провідні науковці Н.Какванія та Е.Пернія в 2000 році категорію «економічний ріст в інтересах бідних» під якою розуміється «зростання, що дозволяє малозабезпеченим верствам населення приймати участь в економічній діяльності та отримувати від неї вигоди», трансформували в поняття «інклюзивного економічного зростання» [16]. Нові уявлення про фактори економічного розвитку світової економіки успішно почали використовувати й провідні міжнародні організації (розробка методики оцінки або стратегій розвитку світової економіки). Зокрема, в 2012 році міністри країн-членів ОЕСР на сесії Ради цієї організації ухвалили документ під назвою «Нові підходи протидії економічним викликам» (англ. New Approaches to Economic Challenges, NAEC). На їх думку «нові підходи» мають ґрунтуватись на трансформації існуючої економічної системи. Оцінка ефективності таких систем буде здійснюватися не тільки завдяки традиційним макроекономічним показникам (рівня ВВП / ВВП, доходів населення тощо), але й включатиме нові, більш прогресивніші показники, що характеризують й інші сфери життя людини (освіта, охорона здоров'я, особиста безпека, екологія та інші) [11, с. 9]. Ці дослідження стали відправною крапкою для трансформації концепцій «економічного зростання» та «сталого розвитку» у нову концепцію глобальної екосистеми в умовах інклюзивного зростання.

Проаналізувавши передумови появи нового типу росту економіки («інклюзивний розвиток») можна констатувати, що його сутність представлена двома складовими. По-перше, наукова спільнота та представники бізнесу під поняттям інклюзивний розвиток розглядають здатність кожної людини, залучитися до економічної діяльності, що покращить її персональний та загальний (національний) економічний результат [19]. По-друге, економічний ріст, що забезпечує справедливий розподіл доходів від зростання добробуту як в грошовому, так і не грошовому виразі між усіма верствами суспільства [13, 20]. Таким чином, оцінка економічного зростання перетворюється з абстрактних на реальні результати економічної діяльності, що можуть бути відчутними для більшості верств населення (зниження рівня бідності, розвиток людини, доступність медичних та освітніх послуг тощо). Не без підстав інклюзивне зростання вважається «людиноцентрованою» концепцією тому, що в центрі економічної системи будь-якого рівня (локальної, національної, регіональної, глобальної) знаходиться індивід зі своїми потребами, що має доступ до важливих суспільних ресурсів. Він також має можливість приймати участь не лише в процесі створення, але й розподілу, перерозподілу та використанні ресурсів, що забезпечує задоволення його потреб. Проте, реалізація даних положень стає можливою за умови справедливої діяльності регулюючих інститутів певного рівня. Слід відзначити, що інституційне забезпечення «рівних можливостей» в теорії інклюзивного зростання подібне до основних засад інституційної теорії в якій розглядається взаємодія інклюзивних та екстрактивних інститутів [21].

Інституційний каркас національної економічної системи утворюється формальними та неформальними інститутами / організаціями, які формулюють правила поведінки («поведінкові умови») економічних агентів, що визначають рівень доходу від реалізації їх економічних інтересів. Формування національною владою інститутів без відкритого публічного обговорення фаховими спеціалістами та без контролю з боку громадського суспільства, обумовлюють переорієнтацію їх діяльності з суспільних інтересів на користь окремих груп індивідів. Це так звані екстрактивні інститути, що в процесі своєї діяльності знижують мотиваційну спроможність переважної більшості громадян та рівня розвитку суспільства в цілому. Антиподом екстрактивним інститутам є інклюзивні інститути, які створюються навпаки за участю науковців, експертів та представників громадянського суспільства. Такі інститути максимально враховують інтереси усіх верств населення, мотивуючи їх приймати участь в реалізації своїх економічних інтересів, що сприятиме підвищенню їх добробуту та розвитку національної економіки [10, с. 53-54].

Основні засади концепції інклюзивного зростання полягають у необхідності сформувати умови для ефективної взаємодії більшої кількості індивідів, які в процесі своєї діяльності отримують змогу максимізувати власну цільову функцію. Отже, інклюзія створює нові можливості для досягнення позитивного ефекту суб'єктами господарювання в процесі своєї діяльності. Відповідно виникає потреба в переоцінці показників економічного розвитку за умови переорієнтації існуючих національних економічних моделей країн на «людиноцентровані», тобто моделі інклюзивного розвитку. Беззаперечним лідером в цьому напрямку стала група науковців та експертів, які на ВЕФ в 2012 році запропонували систему показників інклюзивного розвитку, що розраховується як середнє арифметичне групи показників (індекс інклюзивного розвитку) (табл. 1).

Таблиця 1

Складові композитного індексу інклюзивного розвитку

Група	Показники	Тип показників
Економічне зростання та розвиток	ВВП на душу населення (дол.)	економічний
	продуктивність праці (ВВП на 1 працюючого, дол.)	економічний
	рівень зайнятості населення (%)	економічний
	середня очікувана тривалість здорового життя (роки)	загальний
Інклюзія (нерівномірність)	медіанний дохід домогосподарств (дол.)	розподільчий
	рівень бідності (%)	економічний
	коефіцієнт Джині, що характеризує розшарування суспільства за доходами (0 – повна рівність, 100 – повна нерівність)	розподільчий
	коефіцієнт Джині, що характеризує розшарування суспільства за рівнем багатства (0 – повна рівність, 100 – повна нерівність)	розподільчий
Спадкоємності/сталості розвитку	скориговані чисті заощадження (% від ВВП)	економічний
	державний борг (% ВВП)	економічний
	коефіцієнт демографічного навантаження (%)	загальний
	інтенсивність промислових викидів в атмосферу (кг викидів CO ₂ на 1 дол. ВВП)	загальний

Джерело: доопрацьовано автором [22]

На основі аналізу табл.1, можна дійти висновку, що концепція інклюзивного розвитку виходить далеко за межі оцінки загальноприйнятого показника «дохід на душу населення». Насправді аналіз інклюзивного зростання в кінцевому рахунку зводиться до з'ясування того, чи може і в якій мірі економічний розвиток йти рука об руку з підвищенням якості життя всіх груп населення.

Методологія оцінки інклюзивного розвитку також запропонована ОЕСР, проте включає в два рази більшу кількість показників (табл. 2).

Таблиця 2

Концепція ОЕСР для розрахунку інклюзивного розвитку

Група	Показники	Тип показників
1	2	3
Забезпечення справедливого формування і розподілу доходів від економічного росту	ріст ВВП на душу населення (%)	економічний
	медіальне зростання і рівень доходів (%), ПКС у дол.)	розподільчий
	нерівномірність доходів S80/S20 (%), що розраховується як відношення еквівалентного чистого сукупного доходу, отриманого 20% населення з найвищими доходами (перший квантиль) та 20% населення з найнижчими доходами (останній квантиль))	розподільчий
	відсоток чистого багатства домогосподарств (нижня 40% частка багатства та 10% верхня частка багатства)	розподільчий
	очікувана тривалість життя (кількість років)	загальний
	смертність від забрудненого атмосферного повітря (на млн. жителів)	загальний
	відносний рівень бідності (%)	розподільчий
Інклюзивні та ефективно функціонуючі ринки	річне зростання та рівень продуктивності праці (%), ПКС у доларах США)	економічний
	співвідношення зайнятості до всього населення (%)	економічний
	розподіл доходів (показник співвідношення)	розподільчий
	розрив у заробітних платах жінок та чоловіків (%)	розподільчий
	вимушена часткова зайнятість (%)	економічний
	цифровий доступ (підприємства, які використовують послуги хмарних обчислень) (%)	пропозиції

1	2	3
	частка кредитів малих і середніх підприємств у загальному обсязі кредитів бізнесу (%)	пропозиції
Рівні можливості і основи процвітання в майбутньому	різниця в наукових показниках пояснюється соціально-економічним становищем студентів (%)	розподільчий
	співвідношення результатів заробітку між поколіннями (коефіцієнт)	розподільчий
	рівень зарахування дітей в школу (діти у віці 0-2 років) (%)	пропозиції
	молодь не працює і не навчається (18-24) (%)	економічний
	частка дорослого населення рівень освіченості, яких знаходиться нижче показника 1 (виконання простих завдань з читання та письма) (%)	економічний
	регіональний розрив у очікуваній тривалості життя (різниця у %)	розподільний
	студенти, які навчаються (%)	загальний
Керівництво	довіра до уряду (%)	загальний
	явка виборців (%)	загальний
	участь жінок в політичній діяльності (%)	загальний

Джерело: [23]

В таблиці 2, відображена класифікація показників інклюзивного розвитку ОЕСР із авторським визначенням їх типів, яке здійснили Грьомлінг М. (Grömling M.) та Клос Х-П. (Klös H-P.). На їх думку, усі показники можна розділити за 4-ма типами: економічні, розподільчі, пропозиції, загального результату.

Традиційні підходи до вимірювання добробуту та інклюзивного зростання зазвичай починаються з оцінки процесу зростання, так що такі змінні результатів, як ВВП та показники розподілу доходу (наприклад, частка доходу за децилями, середній дохід, спред доходів) знаходяться на першому плані. Це створює певні концептуальні труднощі: з одного боку, на питання про те, чи є зростання інклюзивним, перш за все відповідає результат або результат макроекономічної діяльності. Отже, виникає потреба у використанні нормативного орієнтиру для оцінки справедливості розподілу доходу. Це, у свою чергу, викликає наступне запитання щодо мірила категорії «справедливий» або «справедливий розподіл», тобто рівень, на якому існуючий ступінь особистої нерівності вважається несправедливим, і як слід оцінювати регіональні відмінності у розподілі.

Крім того, додатково до вищезазначених нормативних проблем при оцінці економічного зростання та пов'язаного з ним розподілу доходів, ряд концепцій вимірювання інклюзивного зростання не вирізняють показники результатів та ті показники, які сприяють чи дозволяють досягти певних результатів. Таким чином, такі показники, як інвестиції, освіта, зайнятість та політична свобода, можна розуміти як результативні показники економічного зростання, з одного боку, а також як детермінанти інклюзивного зростання з іншого.

У таблиці 1 за аналогією до таблиці 2 автор здійснив типізацію показників інклюзивного зростання, які були запропоновані на ВЕФ. Отже, можна зробити висновок проте, що обидві методики базуються на показниках загального результату, результату розподілу, економічних результатів та показниках, що орієнтовані на пропозицію. Навіть якщо таке розмежування проводити концептуально, то ці два виміри збігаються знову в загальній оцінці. Однак, залишається відкритим питання щодо того, які показники в кінцевому підсумку слід вважати важливими, а які менш важливими, і як можна порівняти окремі факти та чи вони взагалі доступні для комплексного оцінювання. Відповідно до вищезазначеної аргументації більш прогресивною виглядає зміна предмета дослідження. Ним має стати «інклюзивна виробнича функція». В даній концепції увага зосереджується виключно на тому, які інститути впливають чи визначають результати економічного процесу. Дана концепція базується на процесі зростання і пов'язаного з ним отриманням доходу. Зосередившись на пропозиції можна уникати нормативної оцінки розподілу доходів і оцінки справедливого розподілу результатів [23].

Отже, в цілому розглянуті методики оцінки інклюзивного розвитку, що запропоновані ВЕФ та ОЕСР, направлені на справедливий розподіл результатів від економічної діяльності та відповідно покращення добробуту окремих груп населення. Міжнародні інституції вказують, що орієнтація на результат має бути доповнена орієнтацією на процес. Відповідно усі групи населення мають зробити внесок в процес росту – з явним акцентом на менш залучені групи суспільства. Відповідно показники пропозиції стимулюють інклюзивне зростання.

Альтернативну до вище розглянутих методик оцінки інклюзивного розвитку економіки запропонували представники Фонду Рокфеллера. На їх думку, структуру показників варто розширити до п'яти груп, які мають включати по три підгрупи кожний (табл. 3).

Таблиця 3

Показники оцінки інклюзивного розвитку Фондом Рокфеллера

Група	Підгрупи показників
Справедливий	кар'єрного росту для всіх
	зменшення нерівності
	рівний доступ до суспільних благ та екосистемним послугам
Колективний	люди можуть отримати доступ до ринків та брати участь у них як працівники, споживачі та власники підприємств
	прозорість ринку та інформаційна симетрія
	поширення технологічної інфраструктури для покращення всіх
Зростання	збільшення кількості хороших робіт та можливостей для роботи
	покращення матеріального добробуту
	економічні трансформації на благо всіх
Стійкий	забезпечення стабільного соціально-економічного добробуту
	збільшення інвестицій в охорону навколишнього середовища та зменшення використання природних ресурсів
	процеси прийняття рішень включають довгострокові витрати
Стабільний	державна та приватна впевненість у завтрашньому дні та здатність передбачати результати економічних рішень
	члени суспільства можуть інвестувати у своє майбутнє
	економічна стійкість до потрясінь і стресів

Джерело: [24]

Відповідно до таблиці 3 представники фонду Рокфеллера наводять тільки групи та підгрупи показників, проте самих показників, які відповідають даній структурі визначено 57 (49 основних показників та 8 додаткових). Вказується, що дані індикатори є гарними вимірними показниками, проте не можуть бути використані більшістю країн із-за браку статистичної інформації. Відповідно рекомендувати їх в якості обов'язкових показників неможливо. Вони також відзначають декілька ключових моментів, які необхідно враховувати під час розрахунку та аналізу показників інклюзивного розвитку [24].

По-перше, п'ять груп показників варто сприймати як єдину систему. Проте окремі показники, що відносяться до окремих груп та підгруп, варто розглядати як взаємопов'язані і ті, що мають відношення потенційно до більш ніж однієї групи.

По-друге, всі показники недосконалі, оскільки вони є непрямыми маркерами складного явища. Особливо необхідно наголосити, що показники обмежені наявністю статистичних даних та ускладненим механізмом їх збору, а також існуванням різних методик розрахунку одних і тих самих показників у різних країнах. Наприклад, для оцінки інклюзивного розвитку ідеально мати індикатор зміни рівня доходу фізичних осіб протягом усього життя, що дозволило б оцінити вплив стану розвитку економіки на зміну рівня їх доходу. Даний показник настільки ж важливий як і значення статичних показників нерівності. На жаль, ці дані доступні лише в кількох країнах і вимагають збору та аналізу широкого динамічного ряду. Тому керуючись такими обмеженнями варто акцентувати увагу на тих показниках для яких фактично можна знайти дані.

По-третє, основна увага приділяється показникам національного рівня, які могли б бути доречними в різних контекстах (наприклад, розвинених країнах та країнах, що розвиваються), масштабах (наприклад, міському та національному рівнях) та регіонах (наприклад, міські та сільські). В інших випадках дані наразі недоступні за межами кількох країн, але з часом їх можна розширювати. Використовуючи ці показники для вимірювання субнаціональних економік, важливо усвідомлювати потенційну синергію чи суперечності. Відносно бідні та відносно багаті міста, наприклад, можуть існувати в одній країні, а сукупні заходи можуть призвести до ранжування країн як справедливих, навіть якщо на рівні міст існують суттєві відмінності у показниках постійної нерівності. Таким чином, враховуючи, що субнаціональний аналіз виявляється неймовірно важливим,

і там, де це можливо, включаються як відносні, так і абсолютні показники, які допомагають пояснити цю динаміку.

По-четверте, формування системи показників інклюзивного розвитку роблять акцент на показниках результату, а не показниках процесу. Відмінність між показниками процесу і результату, не завжди є чіткими, оскільки багато в чому результати в одному вимірі (скажімо, поліпшення навчальних досягнень) можуть бути важливим внеском у інший процес (наприклад, отримання вищого доходу) і навпаки. Таким чином, між обома групами показників існує тісний зв'язок та синергія.

По-п'яте, багато рекомендованих показників можна розбити за різними групами населення, такими як стать, раса та вік. Там, де це можливо, необхідно використовувати ці дезагреговані заходи для кращого розуміння інклюзивного розвитку. Наприклад, одним із рекомендованих показників є освітня мобільність між поколіннями, що вимірюється відсотком населення з вищими освітніми показниками, ніж їхні батьки. Дезагрегація цього показника за статтю та, де це можливо, расою може допомогти отримати цінне уявлення про динаміку розвитку історично неблагополучного чи маргіналізованого населення, а також визначити ті райони, де проживає дана категорія населення та продовжують стикатися з найбільшими бар'єрами для інклюзії та розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Концепція інклюзивного зростання, що розробляється та пропагується головним чином міжнародними організаціями, стає все більш актуальною як для розробки міжнародної, так і національної політики. Фундаментальна ідея, що економічна політика має переслідувати інші цілі, окрім підвищення доходу на душу населення, і що особлива увага має приділятися тому, що всі верстви населення отримували адекватні вигоди від загального економічного зростання, знаходить належне місце в міжнародних дискусіях на найвищому рівні.

Оцінка стану розвитку інклюзивної економіки у світі здійснюється переважно на основі традиційних концепцій, які базуються на сукупності як об'єктивних (абсолютні та відносні показники), так і суб'єктивних (оціночних) показників. Контекст росту не завжди визначається при виборі показників. Використовувані цільові показники – це переважно індикатори результатів, а не незалежні детермінанти зростання. Слід відзначити, що національна влада не має прямого впливу на результати, а лише може створювати умови для індивідуальних факторів росту суб'єктів господарювання. Таким чином, забезпечувати опосередкований вплив на економічну систему, яка переходить з традиційної до інклюзивної економіки. Проте, прямий вплив на економіку мають безпосередньо суб'єкти господарювання і тому вони повинні приймати більш активну участь у створенні та контролі за діяльністю інституцій, які впливають на ріст економіки. Відповідно необхідна зміна точки зору в порівнянні з традиційним підходом щодо визначення факторів, які впливають на економічне зростання та інституційну структуру національної економіки.

Не менш важливим питанням постає емпірична інтерпретація інклюзивного зростання. Незважаючи, що кожна з досліджуваних методик оцінки інклюзивного зростання вказує на необхідність сприйняття усіх показників як сукупності, проте розмежування їх за направленістю дії дозволяє посилити аналітичну ясність та зосередитися на інституціях, які мають значення для забезпечення максимально широкого залучення членів суспільства до отримання доходу.

Варто також відзначити, що черговим недоліком традиційної методологічної оцінки інклюзивного зростання є ігнорування взаємодоповнюючими показниками або можливості використання ефектів заміщення для окремих показників. Наприклад, інституційні зміни, які стосуються зайнятості за контрактом на певний строк, можуть заблокувати доступ до ринку праці окремих груп людей. Таким чином, заходи спрямовані на інклюзію можуть виявитися обмежувачами (лише за певних умов). Крім того, окремі заходи в певних сферах можуть пом'якшити, нейтралізувати чи посилити вплив заходів в інших сферах.

Існуюча методологія дослідження питання інклюзивного розвитку майже не відображає вплив процесу діджиталізації, який посилює розрив в добробуті між окремими країнами та їх громадянами. Тому інклюзивний розвиток в сучасних умовах буде залежати від знань, капіталу, інфраструктури та кібербезпеки. Відповідно питання ефективного включення людського капіталу в діджиталізовану економіку передбачатиме не тільки створення можливостей, але й проведення реформування у сфері освіти. Оскільки не тільки нові форми зайнятості (зокрема, аутсорсинг), але й повна та /або частково дистанційна занятість розширюють можливості для осіб з особливими потребами.

Отже, емпірична реалізація концепції інклюзивного розвитку в сучасних умовах не можлива або можлива лише в обмеженій мірі. Це в першу чергу пов'язано з тим, що відсутні відповідні

статистичні дані для оцінки рівня економічного добробуту усіх верств населення в різних країнах. Обмеження таких моделей виникають, коли основна увага приділяється вимірності та наявності відповідних показників. Тому оцінка рівня інклюзивного розвитку має розпочинатися не з того, що треба виміряти, а з того, що можна виміряти і вже було виміряно. А тоді на основі аналізу та узагальнення, застосовуваних у різних країнах показників можна пропонувати універсальну методику їх розрахунку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Acemoglu, D., Robinson, J. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty, New York 2013, 544 p.
2. Gupta, J., Pouw, N., & Ros-Tonen, M. Towards an elaborated theory of inclusive development. *European Journal of Development Research*, Vol.27, P. 541-59.
3. Podesta, J. Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability. URL: <https://www.americanprogress.org/issues/economy/reports/2013/02/07/52160/inclusive-economic-growth-increasing-connectivity-expanding-opportunity-and-reducing-vulnerability/>.
4. Chataway, J., Hanlin, R., Kaplinsky, R. Inclusive innovation: an architecture for policy development. *IKD (Innovation Knowledge Development) Working Paper*. 2013. No. 65. P. 1-19. URL: https://www.researchgate.net/publication/236330400_Inclusive_Innovation_An_Architecture_for_Policy_Development (дата звернення 05.08.2021). DOI: 10.1080/2157930X.2013.876800
5. Heeks, R., Foster, C., Nugroho, Y. New models of inclusive innovation for development. *Innovation and Development*. 2014. Vol. 4(2). P. 175-185. URL: https://www.researchgate.net/publication/271926907_New_models_of_inclusive_innovation_for_development. DOI: 10.1080/2157930X.2014.928982
6. Ali I., Son H.H. Measuring Inclusive Growth. *Asian Development Review*, Vol. 24, No. 1, 2007, pp. 11-31. URL: https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/1704/Volume%2024_No%201_2007_02.pdf?sequence=1
7. Benner C., Pastor M. Inclusive Economy Indicators. Framework and Indicator Recommendations, New York 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/314282424_Inclusive_Economy_Indicators_Framework_and_Indicator_Recommendations
8. Бобух І. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет [Електронний ресурс] / І.Бобух, С.Щегель // Вісн. НАН України. – 2018. – № 7. – С. 55-70. – URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/143089/10-Bobuh.pdf?sequence=1>
9. Гриценко А. Економіка України на шляху до інклюзивного розвитку .Економіка прогнозування. 2016, № 2. С. 9-23. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_16_2_09_uk.pdf
10. Круш П.В., Круш П.П. Інклюзивний розвиток національної економіки. Підприємництво та інновації. 2019. №8. С. 52-56. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/184/171>. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/8.8>
11. Манцуров І.Г. Інклюзивне зростання як відповідь на сучасні виклики глобалізації / І.Г.Манцуров, А.О.Сігайов, Я.В. Храпунова. Формування ринкових відносин в Україні. 2019. №4. С. 7-15. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32754/frvu_2019_4_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
12. Prodius O. The inclusive development concept as a modern paradigm for intensification of implementation of innovations. *Three Seas Economic Journal*. Vol. 1, No. 1, 2020. P. 60-65. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/threeseas/article/view/822>. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2020-1-10>
13. The Framework for Policy Action on Inclusive Growth // Meeting of the OECD Council at Ministerial Level, 30-31 May 2018. URL: <https://www.oecd.org/mcm/2018/documents/C-MIN-2018-5-EN.pdf>
14. Юрій С. Формування нового світового економічного порядку: науково-практичні підходи / С.Юрій, С.Савельєв // Вісник THEU. – 2009. - № 5. – С. 13-26.
15. Dagdeviren H. Redistribution matters: Growth for Poverty Reduction / H.Dagdeviren, R. van der Hoeven, J. Weeks // *Employment Paper International Labour Organization*. 2001. №10. С. 1-29. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_142308.pdf
16. Kakwani N. What is Pro-poor Growth? / N.Kakwani, E.Pernia // *Asian Development Review: Studies of Asian and Pacific. Economic Issues*. Mandaluyong City, Philippines, Asian Development Bank. –

2000. Vol. 18, Number 1, P. 1-16. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.177.1495&rep=rep1&type=pdf>
17. Kraay A. (2004). When Is Growth Pro-Poor? Cross-Country Evidence / A.Kraay // IMF Working Paper. 2004. WP 04/47, P. 1-34. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2004/047/001.2004.issue-047-en.xml?language=en>
18. Lopez J.H. Pro-poor growth: a review of what we know (and of what we don't know) / J.H.Lopez // Paper World Bank. 2004. P. 1-20. URL: http://webarchiv.ethz.ch/vwl/down/v-schubert/Entwicklung/15163_ppg_review.pdf
19. Suggested Approaches for Integrating Inclusive Development Across the Program Cycle and in Mission Operations (ADS 201 Additional Help) (2018). United States Agency for International Agency (USDA). URL: https://usaidlearninglab.org/sites/default/files/resource/files/additional_help_for_ads_201_inclusive_development_180726_final_r.pdf
20. Anand R. et al. Inclusive Growth: Measurement and Determinants / R.Anand et al. // IMF Working Paper. 2013. № 13/135, P. 1-26. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13135.pdf>
21. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки: пер. з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 2000. 198 с.
22. Koob S. Inclusive Economic Growth: Are we talking about the same thing? The forum network. – 2019. URL: <https://www.oecd-forum.org/posts/52681-inclusive-economic-growth-are-we-talking-about-the-same-thing>
23. Grömling M. Inclusive Growth – Institutions Matter! / M.Grömling, H-P.Klös // *Intereconomics*. – 2019. Vol. 54. Number 3. P. 184–192. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2019/number/3/article/inclusive-growth-institutions-matter.html>
24. Benner C., Pastor M. Inclusive Economy Indicators. Framework & Indicator Recommendations. Technical Report. New York. 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/314282424_Inclusive_Economy_Indicators_Framework_and_Indicator_Recommendations

REFERENCES

1. Acemoglu, D., & Robinson, J. (2013). Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty. New York, 544. [in English].
2. Gupta, J., Pouw, N., & Ros-Tonen, M. (2015). Towards an elaborated theory of inclusive development. *European Journal of Development Research*, 27, 541-59. [in English].
3. Podesta, J. (2013, February 7). Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability. Retrieved from <https://www.americanprogress.org/issues/economy/reports/2013/02/07/52160/inclusive-economic-growth-increasing-connectivity-expanding-opportunity-and-reducing-vulnerability/> [in English].
4. Chataway, J., Hanlin, R., & Kaplinsky, R. (2013) Inclusive innovation: an architecture for policy development. *IKD (Innovation Knowledge Development) Working Paper*, 65, 1-19. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/236330400_Inclusive_Innovation_An_Architecture_for_Policy_Development. DOI: 10.1080/2157930X.2013.876800 [in English].
5. Heeks, R., Foster, C., & Nugroho, Y. (2014) New models of inclusive innovation for development. *Innovation and Development*, 4(2), 175-185. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/271926907_New_models_of_inclusive_innovation_for_development. DOI: 10.1080/2157930X.2014.928982 [in English].
6. Ali, I., & Son, H.H. Measuring Inclusive Growth. (2017) *Asian Development Review*, 24 (1), 11-31. Retrieved from https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/1704/Volume%2024_No%201_2007_02.pdf?sequence=1 [in English].
7. Benner, C., & Pastor, M. (2016) Inclusive Economy Indicators. Framework and Indicator Recommendations, New York. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/314282424_Inclusive_Economy_Indicators_Framework_and_Indicator_Recommendations [in English].
8. Bobux, I. & Shhgel, S. (2018) Strategichni oriyentyry ekonomichnogo zrostannya Ukrainy: inklyuzyvnist yak klyuchovyj priorytet [Strategic guidelines for Ukraine's economic growth: inclusiveness as a key priority]. *Visnyk NAN Ukrainy. Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 7, 55-70. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/143089/10-Bobuh.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

9. Hrytsenko, A. (2016) *Ekonomika Ukrainy na shlyakhu do inklyuzyvnoho rozvytku* [Economy of Ukraine on the way to inclusive development]. *Ekonomika prohnouvan'nyia - Economics of forecasting*, 2, 9-23. Retrieved from http://eip.org.ua/docs/EP_16_2_09_uk.pdf [in Ukrainian].
10. Krush, P.V., & Krush, P.P. (2019). Inklyuzyvnyy rozvytok natsional'noyi ekonomiky [Inclusive development of the national economy]. *Pidpryyemnytstvo ta innovatsiï - Entrepreneurship and innovation*, 8, 52-56. Retrieved from <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/184/171>. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/8.8> [in Ukrainian].
11. Mantsurov, I.H., Sihayov, A.O., & Khrapunova, Ya.V. (2019). Inklyuzyvne zrostannya yak vidpovid' na suchasni vyklyky hlobalizatsiï [Inclusive growth as a response to modern challenges of globalization]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini - Formation of market relations in Ukraine*, 4, 7-15. Retrieved from https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32754/frvu_2019_4_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
12. Prodius, O. (2020). The inclusive development concept as a modern paradigm for intensification of implementation of innovations. *Three Seas Economic Journal*, 1(1), 60-65. Retrieved from <http://baltijapublishing.lv/index.php/threeseas/article/view/822>. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2020-1-10> [in English].
13. The Framework for Policy Action on Inclusive Growth (May 2018). Meeting of the OECD Council at Ministerial Level. Retrieved from <https://www.oecd.org/mcm/2018/documents/C-MIN-2018-5-EN.pdf> [in English].
14. Yuriy, S. (2009). Formuvannya novoho svitovoho ekonomichnoho poryadku: nauково-praktychni pidkhody [Formation of a new world economic order: scientific and practical approaches]. *Visnyk TNEU - Herald of TNEU*. № 5. S. 13-26 [in Ukrainian].
15. Dagdeviren, H., Van der Hoeven, R. & Weeks, J. (2001). Redistribution matters: Growth for Poverty Reduction. *Employment Paper International Labour Organization*, 10. 1-29. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_142308.pdf [in English].
16. Kakwani, N. and Pernia, E. (2000). What is Pro-poor Growth? *Asian Development Review: Studies of Asian and Pacific. Economic Issues*. Mandaluyong City, Philippines, Asian Development Bank, 18 (1), 1-16. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.177.1495&rep=rep1&type=pdf> [in English].
17. Kraay, A. (2004). When Is Growth Pro-Poor? Cross-Country Evidence. *IMF Working Paper*, 04/47, 1-34. Retrieved from <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2004/047/001.2004.issue-047-en.xml?language=en> [in English].
18. Lopez, J.H. (2004). Pro-poor growth: a review of what we know (and of what we don't know). Washington, DC, World Bank, 1-20. Retrieved from http://webarchiv.ethz.ch/vwl/down/v-schubert/Entwicklung/15163_ppg_review.pdf [in English].
19. Suggested Approaches for Integrating Inclusive Development Across the Program Cycle and in Mission Operations (ADS 201 Additional Help) (2018). United States Agency for International Agency (USDA). Retrieved from https://usaidlearninglab.org/sites/default/files/resource/files/additional_help_for_ads_201_inclusive_development_180726_final_r.pdf [in English].
20. Anand, R. et al. (2013) Inclusive Growth: Measurement and Determinants. *IMF Working Paper*, 13/135, 1-26. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13135.pdf> [in English].
21. Nort, D. (2000) Instytutsiyi, instytutsiyna zmina ta funktsionuvannya ekonomiky [Institutions, institutional change and the functioning of the economy]: per. zanzhl. I.Dzyub. – K.: Osnovy, 2000. – 198 s. [in Ukrainian].
22. Koob, S. (Aug. 23, 2019) Inclusive Economic Growth: Are we talking about the same thing? The forum network. Retrieved from <https://www.oecd-forum.org/posts/52681-inclusive-economic-growth-are-we-talking-about-the-same-thing> [in English].
23. Grömling, M. & Klös, H-P. (2019) Inclusive Growth – Institutions Matter! *Intereconomics*, 54 (3), 184–192. Retrieved from <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2019/number/3/article/inclusive-growth-institutions-matter.html> [in English].
24. Benner, C., Pastor, M. (2016) Inclusive Economy Indicators. Framework & Indicator Recommendations. *Technical Report*. New York. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/314282424_Inclusive_Economy_Indicators_Framework_and_Indicator_Recommendations [in English].